

Пашенко Ольга Василівна,

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного
управління та менеджменту освіти
ДВНЗ «Університет менеджменту
освіти» Національної академії
педагогічних наук України

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ УЧНІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Професійна (професійно-технічна) освіта є складовою системи освіти України, яка забезпечує здобуття громадянами професії відповідно до їх покликань, інтересів, здібностей, а також допрофесійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації. Як зазначено у Законі України «Про Освіту» «Держава створює умови для *здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами* з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти» [1, розділ II. ст. 3]. У освітніх закладах професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється у значній кількості *професійна підготовка учнів з інвалідністю та подальше їх працевлаштування*. Важливо наголосити, що освітні заклади професійної (професійно-технічної) освіти мають забезпечити формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя [1, розділ II. ст. 15], в той же час, *для навчання,*

професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості [1, розділ II. ст. 19]. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи для навчання осіб з особливими освітніми потребами, а у разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група має утворюватися в обов'язковому порядку та, відповідно, створюються умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей [1, розділ II. ст. 20].

Перекладаючи це на мову *інклюзивної освіти*, можна зазначити, що навчальні плани та програми, методи навчання та викладання, організація навчально-виховного процесу закладів професійної освіти мають гнучко відповідати на особливі освітні потреби учнів, забезпечуючи при цьому її доступність та якість. *Інклюзивне навчання* – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної професійної освіти учнів з особливими освітніми потребами на основі використання особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей їх освітньо-пізнавальної діяльності. Визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання базується на основі відповідного нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного й інформаційного забезпечення [2, с.4].

Запровадження у закладах професійної освіти інклюзивного освітнього середовища створює умови для:

- *підвищення ступеню участі учнів у освітньому процесі та поза навчальних заходах і одночасне зменшення рівня ізоляваності частини учнів;*
- *подолання бар'єрів на шляху отримання якісної професійної освіти та адаптація й соціалізація усіх учнів, а не лише учнів з інвалідністю та учнів з особливими освітніми потребами;*

➤ розуміння, що відмінності між учнями – це ресурси, що сприяють педагогічному процесу, а не перешкоди, які необхідно долати;

визнання того, що інклюзія у професійній освіті – це один із аспектів інклюзії у суспільстві [3, с.102-103].

Важливо пам'ятати, що *успішна інклюзія містить цілий ряд переваг для усіх учасників освітнього процесу. Науково доведено, що методи роботи педагогів, які працюють в інклюзивному середовищі, сприяють активізації освітньої діяльності всіх учнів, незалежно від суттєвих індивідуальних особливих потреб.* Переваги інклюзивної освіти:

➤ учні з особливими освітніми потребами повніше реалізують свій потенціал у навчанні, зокрема, досягають кращих академічних результатів порівняно з однолітками в не інклюзивному середовищі;

➤ присутність учнів з особливими освітніми потребами не впливає на академічні досягнення інших учнів, що можна пояснити застосуванням більш ефективних педагогічних технологій і стратегій навчання, а також наявністю додаткових ресурсів, зокрема, в особі асистента педагога тощо;

в інклюзивному навчальному середовищі учні з особливими освітніми потребами отримують кращі можливості для розвитку комунікативних, соціальних навичок та інших форм адаптивної поведінки [3, с.17-19].

Важливо наголосити, що саме професійна (професійно-технічна) освіта має стати критичною не лише у забезпеченні загальної середньої освіти учнів з інвалідністю та/чи особливими потребами, а й у здобутті ними професії. Левову частку серед учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах професійної (професійно-технічної) освіти – це учні із вадами слуху.

З урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності учнів з вадами слуху робочі освітні програми для дітей глухих та зі зниженим слухом мають розроблятися з урахуванням двомовного навчання, а саме: інтеграція словесної мови як мови навчання з українською жестовою мовою. При цьому, за

належної організації навчання, рівень засвоєння змісту предметів підвищується. В інклюзивному середовищі для дітей зі зниженим слухом відкриваються додаткові можливості щодо спілкування, мовленнєвого та загального розвитку, ефективної соціалізації та адаптації до реалій сучасного життя.

Для навчання учнів з вадами слуху потрібно розробляти освітні програми, в яких передбачене досягнення вимог Державних освітніх програм з відповідних професій та врахування спеціальних освітніх потреб, а саме:

- в переведенні професійної освіти інвалідів, в тому числі й з вадами слуху, в рамки *активної концепції навчання*;
- в *додаткових освітніх заходах та підтримці* і в створенні індивідуалізованих умов навчання;
- у *використанні широкого спектра технічних засобів*, а саме – досконалих електроакустичних приладів та обладнання, слухових апаратів, приладів візуального контролю мовлення, інформаційних комп'ютерних технологій, електронних відео посібників;
- в *особливому змісті та методах навчання*, а також у медичних, соціальних ресурсах, які забезпечують успішний освітній процес.

Для успішного залучення учнів із вадами слухом до навчання слід враховувати низку умов організаційно-педагогічного та методичного характеру:

- *зведення до мінімуму втрати інформації при навчанні*, це можливо забезпечити як при залученні висококваліфікованих судоперекладачів та помічників-тьюторів, так і при застосуванні комп'ютерних сурдоперекладачів;
- *індивідуальний підхід до навчання*, який забезпечить «включення» кожного учня згідно з його можливостями та *розвиток* в учнів *самостійного мислення* в процесі навчання та *вдало поєднувати наочне і словесне навчання*;
- *розробка спеціальних методичних матеріалів* чітко орієнтованих на відповідну категорію учнів, в яких навчальний матеріал подається невеликими об'ємами, максимально ілюструється та надаються чіткі пояснення;

➤ більш широко використовувати візуальні (образні) форми подачі навчального матеріалу, так як учні з вадами слуху добре сприймають виведені на екран схеми, графіки, таблиці, змістові малюнки, етапи виконання різних процесів тощо, подачу навчального матеріалу з різною деталізацією етапів засвоєння, що забезпечує його адаптування згідно із можливостями учнів;

➤ обов'язкове використання прийому «повторюваності» з напрямом руху від простого до більш складного, вдало поєднувати наочне і словесне навчання;

В умовах дотримання організаційно-методичних основ інклюзивного навчання учнів з вадами слуху, ефективного використання сучасних науково-технічних досягнень можливе їх успішне навчання у закладах професійної освіти й здобуття професії, яка є надзвичайно важливим етапом у їх соціалізації.

Отже, забезпечення якісної професійної освіти учням з особливими потребами в умовах закладів професійної освіти залежить від багатьох чинників, про головний із яких доцільно сказати словами Василя Сухомлинського: «Від нас, нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить життя, здоров'я, розум, воля, громадянське й інтелектуальне обличчя, місце і роль дитини у житті».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 30, ст.1011).

2. Закон України «Про освіту» діє з 28.09.2017 [Електронний ресурс]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

3. Пащенко О.В. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: навч.-метод. посіб. / Пащенко О.В., Гриценко І.А., Софій Н.З. — К.: Арт Економі, 2012. — 184 с.